

บทที่ 3

ทักษะการทำหน้าที่ กลยาณมิตรทางวาจา

เนื้อหาบทที่ 3

ทักษะการทำหน้าที่กัลยาณมิตรทางวาจา

- 3.1 หลักการทำหน้าที่กัลยาณมิตรด้วยวาจา
- 3.2 ลำดับขั้นตอนและการเตรียมตัวเพื่อการทำหน้าที่กัลยาณมิตร
- 3.3 การพูดดีและพูดเป็นในการทำหน้าที่กัลยาณมิตร

1. การทำหน้าที่กัลยาณมิตรทางวาจา ต้องรู้หลักการและวิธีการสื่อสารที่ดี เพื่อสามารถนำสิ่งที่ดี และความปรารถนาดีภายในจิตใจของเราให้ผู้ที่เราไปทำหน้าที่กัลยาณมิตรนั้น รับทราบ เข้าใจและนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดคุณค่ากับชีวิต ซึ่งคำสอนที่มีปรากฏอยู่ในพระพุทธศาสนา ในหัวข้อลักษณะของ นักการทูตที่ดี 8 ประการ ผู้ที่จะไปทำหน้าที่กัลยาณมิตรสามารถนำไปเป็น แนวทาง แบบอย่างในการฝึกฝนตนเอง กระทั่งสามารถถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามให้กับบุคคลทั้งหลายได้
2. การทำหน้าที่กัลยาณมิตรทางวาจา โดยทั่วไป ผู้ออกทำหน้าที่ ย่อมจะต้องสื่อสารกับบุคคล และ ย่อมมีการเกี่ยวข้องกับการแสดงออก ทั้งทางกายและวาจาด้วย การแสดงออกทางวาจา หากสามารถกระทำได้ดีงามและเหมาะสม ย่อมจะทำให้มีประสิทธิภาพและเกิดความสำเร็จ ในการทำหน้าที่กัลยาณมิตรได้โดยง่าย ซึ่งการออกไปทำหน้าที่กัลยาณมิตรนี้ สามารถจัดลำดับขั้นตอน ที่เป็นแบบแผนเพื่อนำไปฝึกฝน จนสามารถนำไปปฏิบัติได้
3. การทำหน้าที่กัลยาณมิตรทางวาจา ผู้ทำหน้าที่จะต้องมีสติรอบคอบและกลั่นกรองคำพูดให้ละเอียดอ่อนก่อนแล้วจึงค่อยพูด ซึ่งในพระพุทธศาสนามีหลักในการพูดดี พูดเป็น ดังที่ พระลัมมาลัมพูทเจ้า ทรงแสดงหลักในการพูดไว้ 5 ประการ คือ พูดด้วยจิตเมตตา พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ พูดถ้อยคำที่ไพเราะ พูดถ้อยคำที่เป็นจริง พูดรู้กาลเทศะ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้รู้จักมารยาทการพูด คำพูดที่ดีงาม เช่น ไม่พูดวาจาที่ทำให้เกิดความแตกร้าง ไม่มุ่งเอาชนะกัน ด้วยการกล่าววาจาอันเกิดจากการแก่งแย่งชิงดีกัน
2. เพื่อให้รู้จักการทำหน้าที่กัลยาณมิตรด้วย ลักษณะของนักการทูตที่ดี มีการพูดที่ถูกต้องกาลเทศะ เช่น พูดถูกเวลา ถูกสถานที่ ถูกบุคคล
3. เพื่อฝึกฝนตนเองให้สามารถถ่ายทอดสิ่งที่ดีงาม ให้กับบุคคลทั้งหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทักษะการทำหน้าที่กัลยาณมิตรทางวาจา

การทำหน้าที่กัลยาณมิตรทางวาจาในที่นี้หมายถึง การทำหน้าที่กัลยาณมิตรด้วยการใช้คำพูดและคำแนะนำ แม้กระทั่งเป็นคำเตือนแก่เพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย โดยตั้งอยู่บนความปรารถนาดีและความจริงใจต่อเพื่อนมนุษย์ นั่นคืออาศัยความเป็นกัลยาณมิตรหรือมิตรที่ดีด้วยการใช้คำพูดที่ดีงาม เพื่อแนะนำบุคคลทั้งหลายให้รู้จักสิ่งที่มีประโยชน์และมีความประเสริฐต่อชีวิต อย่างไรก็ตามในการพูดนั้น เรื่องของมารยาทการพูด พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงธรรมเทศนาในเรื่องมารยาทการพูดที่ดีงาม เช่น บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่พูดวาจาที่เป็นเท็จ ไม่พูดวาจาอันทำความแตกร้าง ไม่พูดวาจาส่อเสียด ไม่มุ่งเอาชนะกันด้วยการกล่าววาจาอันเกิดจากความแข่งดีกัน กล่าวแต่วาจาอันมีหลักฐานด้วยปัญญา กล่าวตามกาลอันสมควร¹

3.1 หลักการทำหน้าที่กัลยาณมิตรด้วยวาจา

ในการทำหน้าที่กัลยาณมิตรนั้น ถึงแม้จะไม่ใช่นักพูดที่มีความชำนาญหรือเป็นนักบรรยายที่มีประสบการณ์เชี่ยวชาญ เราจะต้องรู้จักวิธีการพูดและวิธีการสื่อสาร เพื่อนำเอาสิ่งที่ดีและความปรารถนาดีภายในจิตใจของเรา ให้ผู้ที่เราไปทำหน้าที่กัลยาณมิตรนั้น รับทราบและเข้าใจในวัตถุประสงค์ของเรา ซึ่งการจะฝึกฝนตนเองให้สามารถถ่ายทอดสิ่งที่ดีงาม ให้กับบุคคลทั้งหลายได้ทราบและนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดคุณค่ากับชีวิตนั้น เราจะต้องเข้าใจถึงวิธีการพูดที่เหมาะสม ดังที่ได้ศึกษามาแล้วว่า ผู้ที่ไปทำหน้าที่กัลยาณมิตรนั้น มีหน้าที่สำคัญประการหนึ่งคือการพูด คือเป็นบุคคลที่จะเป็นสื่อ นำความปรารถนาดีไปมอบให้กับบุคคลทั้งหลาย ซึ่งลักษณะของนักการทูตที่ดีนั้น มีดังนี้

1. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ด่วนปฏิเสธ
2. เมื่อถึงคราวพูดก็สามารถทำให้ผู้อื่นฟัง
3. รู้จักกำหนดขอบเขตของการพูดให้กะทัดรัด
4. จำเนื้อความทั้งหมดที่จะพูด
5. เข้าใจเนื้อความทั้งหมดโดยละเอียดตามความเป็นจริง
6. ทำให้ผู้อื่นเข้าใจตามได้

¹ สัมปสาทนียสูตร, ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค, มก. เล่ม 15 ข้อ 83 หน้า 196.

7. ฉลาดในการพูดที่เป็นประโยชน์และมีใช้ประโยชน์

8. ไม่พูดชวนให้เกิดการทะเลาะวิวาท

จากลักษณะทั้ง 8 ประการดังกล่าว สามารถนำมาเป็นหลักการ เพื่อจะได้ศึกษาเปรียบเทียบจากเรื่องราวในพระไตรปิฎก ซึ่งกล่าวถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสกับอสุรตนหนึ่ง ซึ่งจะพบว่าพระพุทธรองค์ทรงมีคุณลักษณะในการอธิบายและยกอุปมาอุปมัย นอกจากจะมีความงาม ความไพเราะแล้ว ยังก่อให้เกิดประโยชน์ และไม่มีการหักล้างหรือมีลักษณะกล่าวขัดแย้ง กับผู้ที่พระองค์ร่วมสนทนาแต่อย่างใด ดังตัวอย่างที่พระพุทธรองค์ได้ตรัสกับอสุรชื่อ “ปหาราทะ” ดังปรากฏอยู่ใน “ปหาราทสูตร” ในอัฐกนิบาต อังคุตตรนิกาย¹ ดังนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ควางไม้สะเดา ที่เนพรัยัภษสังสทิติใกล้กรุงเวรัญชา ครั้นนั้น ท้าวปหาราทะจอมอสุร เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสถามท้าวปหาราทะจอมอสุรว่า

“ดูก่อนปหาราทะ พวกอสุรย่อมอภิมยในมหาสมุทรบ้างหรือ”

ท้าวปหาราทะจอมอสุรกราบทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกอสุรย่อมอภิมยในมหาสมุทร”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนปหาราทะ ในมหาสมุทรมีธรรมที่น่าอัศจรรย์ อันไม่เคยมีมาสักเท่าไรที่พวกอสุรเห็นแล้ว ย่อมอภิมย”

ท้าวปหาราทะจอมอสุรกราบทูลว่า

“มี 8 ประการ พระเจ้าข้า 8 ประการเป็นไฉน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มหาสมุทรลาดลุ่ม ลึกลงไปโดยลำดับ หาได้โกรกชันเหมือนเหวไม่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขัอมหาสมุทรลาดลุ่ม ลึกลงไปโดยลำดับ หาได้โกรกชันเหมือนเหวไม่ นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ 1 ในมหาสมุทร ที่พวกอสุรเห็นแล้วๆ จึงอภิมยอยู่

อีกประการหนึ่ง มหาสมุทรเต็มเปี่ยมอยู่เสมอ ไม่ล้นฝั่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขัอมหาสมุทรเต็มเปี่ยมอยู่เสมอ ไม่ล้นฝั่งนี้ เป็นธรรมอันน่าอัศจรรย์ อันไม่เคยมีมาประการที่ 2 ในมหาสมุทรที่พวกอสุรเห็นแล้วๆ จึงอภิมยอยู่

¹ ปหาราทสูตร, อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 109 หน้า 399-406.

อีกประการหนึ่ง มหาสมุทรไม่เคลื่อนด้วยซากศพ เพราะในมหาสมุทร คลื่นย่อมขัดเอาซากศพเข้าหาฝั่งให้ขึ้นบกทันที ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อที่ มหาสมุทรไม่เคลื่อนด้วยซากศพและในมหาสมุทร คลื่นย่อมขัดเอาซากศพเข้าหา ฝั่งให้ขึ้นบกทันที นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ 3 ในมหาสมุทร ที่พวกอสูรเห็นแล้วๆ จึงอภิมรณอยู่

อีกประการหนึ่ง แม่น้ำสายใหญ่ๆ บางสาย คือ แม่น้ำคงคา ยมูนา อจิรว ดี สรรภู มหิ แม่น้ำเหล่านั้นไหลไปถึงมหาสมุทรแล้วย่อมละนามและโคตรเดิม หมดถึงความนับว่ามหาสมุทรนั่นเอง

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อที่แม่น้ำสายใหญ่ๆ บางสาย คือ แม่น้ำคงคา ยมูนา อจิรวดี สรรภู มหิ แม่น้ำเหล่านั้นไหลไปถึงมหาสมุทรแล้ว ย่อมเปลี่ยนนาม และโคตรเดิมหมด ถึงความนับว่ามหาสมุทรนั่นเอง นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อัน ไม่เคยมีมาประการที่ 4 ในมหาสมุทร ที่พวกอสูรเห็นแล้วๆ จึงอภิมรณอยู่

อีกประการหนึ่ง แม่น้ำทุกสายในโลก ย่อมไหลไปรวมยังมหาสมุทรและ สายฝนจากอากาศ ตกลงสู่มหาสมุทร มหาสมุทรก็ได้ปรากฏว่าจะพร้อมหรือ เต็มเพราะน้ำนั้นๆ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อที่แม่น้ำทุกสายในโลกย่อมไหลไป รวมยังมหาสมุทรและสายฝนจากอากาศตกลงสู่มหาสมุทร มหาสมุทรก็ได้ ปรากฏว่าจะพร้อมหรือเต็มเพราะน้ำนั้นๆ นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ อันไม่เคยมี มาประการที่ 5 ในมหาสมุทร ที่พวกอสูรเห็นแล้วๆ จึงอภิมรณอยู่

อีกประการหนึ่ง มหาสมุทรมิรสเดียว คือ รสเค็ม ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อที่มหาสมุทรมิรสเดียว คือ รสเค็ม นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ อันไม่เคยมีมา ประการที่ 6 ในมหาสมุทร ที่พวกอสูรเห็นแล้วๆ จึงอภิมรณอยู่

อีกประการหนึ่ง มหาสมุทรมีรัตนะมากมายหลายชนิดในมหาสมุทร มี รัตนะเหล่านี้ คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์สังข์ ศิลา แก้วประพาฬ เงิน ทอง ทับทิม มรกต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อที่มหาสมุทรมีรัตนะมากมายหลาย ชนิด ในมหาสมุทรนั้นมีรัตนะ คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ สังข์ ศิลา แก้ว ประพาฬ เงิน ทอง ทับทิม มรกต นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ อันไม่เคยมีมาประการที่ 7 ในมหาสมุทร ที่พวกอสูรเห็นแล้วๆ จึงอภิมรณอยู่

อีกประการหนึ่ง มหาสมุทรเป็นที่พำนักอาศัยของพวกสิ่งมีชีวิตใหญ่ๆ และสิ่งมีชีวิตในมหาสมุทรนั้นมีดังนี้ คือ ปลาติมิ ปลาติมิงคลา ปลาติมิริงคลา พวกอสูร นาค คนธรรพ์ แม้ที่มีร่างกายประมาณ 100 โยชน์ 200 โยชน์ 300

โยชน์ 400 โยชน์ 500 โยชน์ ก็มีอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อที่มหาสมุทร เป็นที่พำนักอาศัยของสิ่งที่มีชีวิตใหญ่ๆ และสิ่งที่มีชีวิตในมหาสมุทรมันมีดังนี้ คือ ปลาตมิ ปลาตมิงคลา ปลาตมิริมงคลา พวกอสุร นาคคนธรรพ์ แม้ที่มีร่างกาย ประมาณ 100 โยชน์ 200 โยชน์ 300 โยชน์ 400 โยชน์ 500 โยชน์ ก็มีอยู่ นี้ เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ 8 ในมหาสมุทรที่พวกอสุรเห็นแล้ว จึงอภิมรณอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี้แลธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา 8 ประการ ในมหาสมุทร ที่พวกอสุรเห็นแล้วๆ จึง อภิมรณอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่ภิกษุทั้งหลายย่อมอภิมรณในธรรมวินัยนี้บ้างหรือ”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนปฬาราทะ ภิกษุทั้งหลายย่อมอภิมรณในธรรมวินัยนี้”

ท้าวปฬาราทะจอมอสุรกราบทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในธรรมวินัยนี้ มีธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมี มาสักเท่าไร ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้วๆ จึงอภิมรณอยู่”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“มี 8 ประการ ปฬาราทะ 8 ประการเป็นไฉน ดูก่อนปฬาราทะ มหาสมุทร ลาดลุ่ม ลึกลงไปโดยลำดับ ไม่โกรกชันเหมือนเหว ฉนใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉนนั้น เหมือนกัน มีการศึกษาไปตามลำดับ มีการกระทำไปตามลำดับ มีการปฏิบัติไป ตามลำดับ มิใช่ว่าจะมีการบรรลุหรือตัดผลโดยตรง ดูก่อนปฬาราทะ ข้อที่ใน ธรรมวินัยนี้มีการศึกษาไปตามลำดับ มีการกระทำไปตามลำดับมีการปฏิบัติ ไปตามลำดับ มิใช่ว่าจะมีการบรรลุหรือตัดผลโดยตรง นี้เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ อันไม่เคยมีมาประการที่ 1 ในธรรมวินัยนี้ที่ภิกษุทั้งหลายเห็น แล้วๆ จึงอภิมรณ อยู่”

ดูก่อนปฬาราทะ มหาสมุทรเต็มเปี่ยมอยู่เสมอ ไม่ล้นฝั่งฉนใด สวาท ทั้งหลายของเราก็นั้นเหมือนกัน ไม่ล้นวงลิกขาบทที่เราบัญญัติไว้แม้เพราะเหตุ แห่งชีวิต ดูก่อน ปฬาราทะ ข้อที่สวาททั้งหลายของเราไม่ล้นวงลิกขาบทที่เรา บัญญัติไว้ แม้เพราะเหตุแห่งชีวิตนี้ เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการ ที่ 2 ในธรรมวินัยนี้ ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้วๆ จึงอภิมรณอยู่

ดูก่อนปฬาราทะ มหาสมุทรไม่เคลื่อนด้วยซากศพ เพราะในมหาสมุทร คลื่นย่อมพัดเอาซากศพเข้าหาฝั่งให้ขึ้นบก ฉนใด ดูก่อนปฬาราทะ ฉนนั้นเหมือน

กัน บุคคลผู้ทุศีล มีบาปกรรมมีสมาจารไม่สะอาดน่ารังเกียจ ปกปิดกรรมชั่ว มิใช่สมณะ แต่ปฏิบัติว่าเป็นสมณะ มิใช่ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ แต่ปฏิบัติว่าเป็นพรหมจรรย์ เน่าใน ชุ่มด้วยราคะ เป็นเพียงดังหยากเยื่อ สงฆ์ยอมไม่อยู่ร่วมกับบุคคลนั้น ประชุมกันยกวัตรเธอเสียทันที แม้เขาจะนั่งอยู่ท่ามกลางภิกษุสงฆ์ก็จริง ถึงกระนั้น เขาก็ชื่อว่าห่างไกลจากสงฆ์และสงฆ์ก็ห่างไกลจากเขา

ดูก่อนปหาราทะ ข้อที่บุคคลผู้ทุศีล มีบาปกรรม มีสมาจารไม่สะอาด น่ารังเกียจ ปกปิดกรรมชั่ว มิใช่สมณะ แต่ปฏิบัติว่าเป็นสมณะ มิใช่ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ แต่ปฏิบัติว่าเป็นพรหมจรรย์ เน่าใน ชุ่มด้วยราคะ เป็นเพียงดังหยากเยื่อ สงฆ์ยอมไม่อยู่ร่วมกับบุคคลนั้น ประชุมกันยกวัตรเธอเสียทันที แม้เขาจะนั่งอยู่ในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ก็จริง ถึงกระนั้น เขาก็ชื่อว่าห่างไกลจากสงฆ์และสงฆ์ก็ห่างไกลจากเขา นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ 3 ในธรรมวินัยนี้ ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้วๆ จึงอภิมย้อยู่

ดูก่อนปหาราทะ แม่น้ำสายใหญ่ๆ บางสาย คือ แม่น้ำคงคา ยมุนา อจิรวดี สรภู มหิ แม่น้ำเหล่านั้นไหลไปถึงมหาสมุทรแล้ว ย่อมละนามและโคตรเดิมหมด ถึงความนับว่ามหาสมุทรนั่นเอง ฉนใด ดูก่อนปหาราทะ ฉนนั้นเหมือนกัน วรรณะ 4 เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ออกบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละนามและโคตรเดิมเสีย ถึงความนับว่า ศากยบุตรทั้งนั้น ดูก่อนปหาราทะ ข้อที่วรรณะ 4 เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ออกบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละนามและโคตรเดิมเสีย ถึงความนับว่าเป็นสมณศากยบุตรทั้งนั้น นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ 4 ในธรรมวินัยนี้ ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้วๆ จึงอภิมย้อยู่

ดูก่อนปหาราทะ แม่น้ำทุกสายในโลก ย่อมไหลไปรวมยังมหาสมุทร และสายฝนจากอากาศตกลงสู่มหาสมุทร มหาสมุทรก็ได้ปรากฏว่าจะพร้อมหรือเต็มเพราะน้ำนั้นๆ ฉนใด ดูก่อนปหาราทะ ฉนนั้นเหมือนกัน ถึงแม้ภิกษุเป็นอันมากจะปรินิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ นิพพานธาตุก็ได้ปรากฏว่าจะพร้อมหรือเต็มด้วยภิกษุนั้น ดูก่อนปหาราทะ ข้อที่ถึงแม้ภิกษุเป็นอันมากจะปรินิพพาน ด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ นิพพานธาตุ ก็ได้ปรากฏว่าจะพร้อมหรือเต็มด้วยภิกษุนั้น นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ 5 ในธรรมวินัยนี้ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้วๆ จึงอภิมย้อยู่

ดูก่อนปหาราทะ มหาสมุทรมีรสเดียว คือ รสเค็ม ฉันทใด ดูก่อนปหาราทะ ฉันทนั้นเหมือนกัน ธรรมวินัยนี้มีรสเดียว คือ วิมุติตรส ดูก่อนปหาราทะ ข้อที่ธรรมวินัยมีรสเดียว คือ วิมุติตรส นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ 6 ในธรรมวินัยนี้ ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้วๆ จึงอภิมยอยู่

ดูก่อนปหาราทะ มหาสมุทรมีรัตนะมากมายหลายชนิด รัตนะในมหาสมุทรมันมีดังนี้ คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ สังข์ คิลา แก้วประพาฬ เงิน ทอง ทับทิม มรกต ฉันทใด ดูก่อนปหาราทะ ฉันทนั้นเหมือนกัน ธรรมวินัยนี้ก็มีรัตนะมากมายหลายชนิด รัตนะในธรรมวินัยนั้นมันมีดังนี้ คือ สติปัฏฐาน 4 สัมมปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 อริยมรรคมีองค์ 8 ดูก่อนปหาราทะ ข้อที่ธรรมวินัยนี้มีรัตนะมากมายหลายชนิด รัตนะในธรรมวินัยนั้นมันมีดังนี้ คือ สติปัฏฐาน 4 สัมมปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 อริยมรรคมีองค์ 8 นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ 7 ในธรรมวินัยนี้ ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้วๆ จึงอภิมยอยู่

ดูก่อนปหาราทะ มหาสมุทรมีเป็นที่พำนักอาศัยของสิ่งที่มีชีวิตใหญ่ๆ สิ่งที่มีชีวิตในมหาสมุทรมันมีดังนี้ คือ ปลาตมิ ปลาตมิงคลา ปลาตมิรมิงคลา พวกอสุร นาค คนธรรพ์ แม้ที่มีร่างกายประมาณ 100 โยชน์ 200 โยชน์ 300 โยชน์ 400 โยชน์ 500 โยชน์ มีอยู่ฉันทใด ดูก่อนปหาราทะ ฉันทนั้นเหมือนกัน ธรรมวินัยนี้ก็เป็นเป็นที่พำนักอาศัยแห่งสิ่งที่มีชีวิตใหญ่ๆ สิ่งที่มีชีวิตในธรรมวินัยนี้ มีดังนี้ คือ พระโสดาบัน ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล พระสกทาคามี ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งสกทาคามีผล พระอนาคามี ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้ง ซึ่งอนาคามีผล พระอรหันต์ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อความเป็นพระอรหันต์ ดูก่อนปหาราทะ ข้อที่ธรรมวินัยนี้เป็นที่พำนักอาศัยแห่งสิ่งที่มีชีวิตใหญ่ๆ สิ่งที่มีชีวิตในธรรมวินัยนี้มีดังนี้ คือ พระโสดาบัน ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล พระสกทาคามี ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งสกทาคามีผล พระอนาคามี ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งอนาคามีผล พระอรหันต์ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อความเป็นพระอรหันต์ นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ 8 ในธรรมวินัยนี้ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้วๆ จึงอภิมยอยู่ ดูก่อนปหาราทะ ในธรรมวินัยนี้ มีธรรมที่น่าอัศจรรย์ อันไม่เคยมีมา 8 ประการนี้แล ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้วๆ จึงอภิมยอยู่”

เรื่องราวที่ยกมาเป็นตัวอย่างของการสนทนา ซึ่งเป็นการสนทนาระหว่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กับปหาราทะจอมอสูรนี้ จะเห็นได้ว่าพระพุทธรองค์ทรงมีกุศโลบาย ในการอธิบายเปรียบเทียบความคิด ความเห็นของอสูรกับธรรมะในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการเทียบเคียงโดยมิได้มีการแสดงความขัดแย้ง ความเห็นกันเลย นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา พร้อมด้วยควมมีมิตรภาพ ระหว่างคู่สนทนา ถึงแม้จะยังมีความคิดความเห็นที่ยังไม่เหมือนกัน ขณะเดียวกันแม้พระพุทธรธรรมคำสอน นั้น จะมีความประเสริฐเลิศกว่าคำสอนใด แต่พระพุทธรองค์ก็มีได้กล่าวข่มให้จอมอสูรเกิดความด้อยค่าลง

จากเรื่องราวดังกล่าวนี้อาจนำมาเปรียบกับหลักการที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้นว่า มีลักษณะของการพูดแบบนักการทูต คือ ฟังความคิดของผู้อื่น ไม่ด่วนขัดแย้ง แม้คราวได้โอกาสอธิบาย ก็อธิบายได้อย่าง น่าฟัง เนื้อหาตรงประเด็นกะทัดรัด ฉลาดในการพูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ และไม่ชวนให้เกิดการขัดแย้งทะเลาะวิวาท ทั้งนี้ ผู้ที่จะไปทำหน้าที่กัลยาณมิตร สามารถนำเอามาเป็นแบบอย่างได้ เป็นอย่างดี แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่า การที่พระพุทธรองค์ทรงอธิบายได้อย่างชัดเจน มีเนื้อหาที่สามารถ เทียบเคียงกับสิ่งที่จอมอสูร ปหาราทะได้ยกนำมากล่าวได้ทุกประเด็น สิ่งนี้แสดงสะท้อนให้เป็นตัวอย่างของ การทำหน้าที่กัลยาณมิตรว่า เราจะต้องมีความรู้และมีข้อมูลในการที่จะสนทนาในเรื่องใดเป็นอย่างดี

3.2 ลำดับขั้นตอนและการเตรียมตัวเพื่อการทำหน้าที่กัลยาณมิตร

ในการทำหน้าที่กัลยาณมิตรโดยทั่วไปนั้น ผู้ออกทำหน้าที่ย่อมจะต้องสื่อสารกับบุคคลที่จะไปพบ ทั้งด้วยการแสดงออกทางกายและทางวาจา โดยมีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีต่อทุกคน ในที่นี้ แม้จะเน้นเรื่องการใช้วาจาในการทำหน้าที่กัลยาณมิตร แต่กระนั้น ก็ย่อมจะมีความเกี่ยวข้องกับการแสดงออก ด้านอื่นๆ ที่จะต้องผสมผสานกันอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ลำดับขั้นตอนโดยทั่วไปมีดังนี้

1. การกล่าวสวัสดี และพนมมือนอบน้อมไหว้อย่างพองาม
2. การกล่าวทักทายผู้ที่เราไปพบ พร้อมทั้งใช้คำสรรพนามให้เหมาะสมตามวัยของแต่ละท่าน เช่น ลุง ป้า น้า อา
3. การแนะนำตัวเอง เช่น บอกชื่อ และมาจากไหน เป็นต้น
4. บอกจุดประสงค์และเหตุผลที่มาพบ
5. การทำความรู้จัก สร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน
6. สนทนาธรรมหรือนำเรื่องการทำมาหากินแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนแนะนำวิธีการทำบุญ เช่น การทำทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา เป็นต้น
7. สรุปเรื่องหรือเนื้อหาที่คุย ให้จบลงในเวลาที่เหมาะสม ไม่นานเกินไป

8. หากมีของฝาก ให้มอบของฝากที่เหมาะสม เช่น หนังสือธรรม เป็นต้น
9. การอนุโมทนาบุญก่อนกลับ ทั้งนี้ต้องแสดงความยินดีในความดีของเขาด้วย
10. การอวยพรที่ออกจากความปรารถนาดีจากตัวเรา
11. การอำลากลับ ซึ่งจะต้องไม่ลืมว่าเวลาจะกลับควรไหว้ และกล่าวสวัสดิลากลับ

สิ่งที่พึงตระหนักในการทำหน้าที่กัลยาณมิตรประการหนึ่ง ก็คือ การเตรียมข้อมูลและเนื้อหาธรรมะที่จะนำไปถ่ายทอดแนะนำแก่บุคคลทั้งหลาย ดังนั้น ผู้จะทำหน้าที่กัลยาณมิตรนั้นจะต้องเป็นผู้ขวนขวายในการศึกษาธรรมะ แม้จะไม่เชี่ยวชาญแบบนักปราชญ์ แต่ก็จำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องราวที่เราจะนำไปแนะนำแก่บุคคลทั้งหลายเป็นอย่างดี และเรื่องราวที่มักจะนำเข้าสู่การสนทนาในเบื้องต้นนั้น ผู้ที่จะไปทำหน้าที่กัลยาณมิตร ควรจะมีความรู้ในหัวข้อธรรม ดังต่อไปนี้

1. การทำทาน
2. การรักษาศีล
3. การเจริญภาวนา

นอกจากนี้ สิ่งที่เราควรรู้เพิ่มเติมก็เป็นเรื่องราวและข่าวคราวทั่วไปเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา แต่ก็เป็นเรื่องที่เป็นเสน่ห์สำหรับผู้ที่จะไปทำหน้าที่กัลยาณมิตร ถ้าหากมีความรอบรู้ในด้านอื่นๆ อีก เพราะจะเป็นประโยชน์ในการนำไปสู่การเปิดการสนทนา ในลักษณะที่พูดภาษาเดียวกันกับคู่สนทนาก่อน แล้วค่อยย้อนกลับมา พูดคุยหรือสนทนาในเรื่องธรรมะที่เราเตรียมไปได้

3.3 การพูดดีและพูดเป็นในการทำหน้าที่กัลยาณมิตร

ในการทำหน้าที่กัลยาณมิตรจะต้องเป็นคนพูดดีและพูดเป็น กล่าวคือ คนพูดเป็นนอกจากเตรียมเรื่องมาดีแล้ว จะต้องเป็นผู้ที่คิดให้รอบคอบและมีสติก่อนที่จะพูด และมีการกลั่นกรองคำพูดให้ละเอียดอ่อนเสียก่อนแล้วจึงค่อยพูด เพราะการใช้คำพูดหากสามารถอธิบายได้ยิ่งละเอียดอ่อนลึกซึ้งเท่าไร ก็ยิ่งสามารถทำให้เกิดความประทับใจคนฟังได้ลึก และได้นาน ตรงกันข้ามคำพูดยิ่งหยาบเท่าไร ก็กลับจะทำให้เกิดความระคายทั้งหู ระคายทั้งใจมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้หลักในการพูดไว้ถึง 5 ประการด้วยกัน คือ

1. พูดด้วยจิตเมตตา กล่าวคือ ทุกครั้งที่เราจะพูดกับใครก็ตาม ให้ถามตัวเองเสียก่อนว่า ที่เราจะพูดต่อไปนี้ มีความปรารถนาดีต่อเขาหรือไม่ ถ้าคิดว่าพูดแล้วจะระคายหู ระคายใจ ทั้งคนฟังคนพูด ก็อย่าพูด และหากมีการโต้ถามด้วยความไม่เข้าใจ เราจะต้องมีจิตเมตตาที่จะอธิบาย โดยไม่คิดว่าเป็นการยั่วเย้าให้เราโกรธ

2. พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ กล่าวคือ เรื่องที่เราจะพูดหรือยกมาเป็นเรื่องสนทนานั้นจะเป็นประโยชน์กับคู่สนทนาหรือไม่ ถ้าไม่เป็นประโยชน์ ก็ให้อดใจดั่งที่จะพูดออกมา เพราะหากยังพูดก็อาจจะทำให้กลายเป็นพูดเพื่อเจ้อไป

3. พูดถ้อยคำที่ไพเราะ นับตั้งแต่การรู้จักการใช้ภาษาพูดที่ไม่ระคายหู แม้จะพูดคำที่เป็นประโยชน์แต่ถ้าระคายหูแล้ว ก็ไม่มีใครอยากฟัง ไม่อยากทำตาม บางทีอาจจะเกิดปฏิกิริยาต่อต้าน ทั้งนี้ควรตระหนักว่าไม่มีใครในโลกชอบให้ใครมาพูดชมเชย กระชอกโฮกฮาก และคนที่พูดคำหยาบคาย ถึงแม้จะมีประโยชน์แต่ก็ยากที่ใครจะรับได้

4. พูดถ้อยคำที่เป็นจริง กล่าวคือ คำพูดที่เรานำมาเล่า แนะนำ จะต้องเป็นคำที่เป็นจริง เพราะถึงแม้คำพูดของเราจะไพเราะ มีประโยชน์ เต็มไปด้วยความปรารถนาดี แต่ถ้าไม่เป็นจริงแล้ว ไม่พูดเสียเลยดีกว่า เช่น มุ่งที่จะทำให้ผู้ฟังเชื่อถือเกินไป จึงพูดในเรื่องที่อาจจะเกินความจริง สิ่งนี้จะทำให้เรากลายเป็นคนโกหก เป็นคนขาดศีล ถึงแม้พูดให้คนอื่นได้ประโยชน์ไป แต่เรากลับเสียประโยชน์ คือผิดศีล และเมื่อพูดไม่จริงจนเคยชินมากเข้า ก็จะกลายเป็นคนหลงๆ ลืมๆ และขาดความเชื่อมั่นในตนเอง

5. พูดถูกกาลเทศะ คือ ก่อนพูดต้องดูกาลเทศะให้ดี เพราะคนที่พูดไม่ถูกเวลา ไม่ถูกสถานที่ อาจทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จในการทำหน้าที่กัลยาณมิตรได้ กลับจะทำให้เป็นที่เกลียดชังแก่บุคคลทั่วไป เช่น การจะเตือนคน ต้องรู้จักกาลเทศะ เช่น หากเตือนผู้ใหญ่ต่อหน้าธารกำนัล แม้จะพูดไพเราะแค่ไหน ก็ถือว่าพูดผิดที่ แทนที่จะเป็นผลดีกลับกลายเป็นการฉีกหน้า หรือหากจะเตือนคนที่กำลังมีโทษพลุ่งพล่าน มีอาวุธอยู่ในมือ ถือว่ายังไม่ใช่อีกเวลาที่เหมาะสม เพราะอาจจะเป็นภัยแก่ผู้เตือนได้

ดังนั้น หากผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรมีลักษณะอย่างนี้ พร้อมทั้งมีความเพียบพร้อมไปด้วยภูมิปัญญาทางโลก และเต็มเปี่ยมไปด้วยภูมิปัญญาทางธรรม เมื่อจะพูดก็พูดดี ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวนี้ย่อมทำให้ผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรเป็นศูนย์รวมแห่งความศรัทธา คือ ทั้งน่ารัก น่าเคารพ และน่าเทิดทูน ย่อมจะมีอันส่งผลต่อการทำหน้าที่กัลยาณมิตรได้อย่างดีเยี่ยม แม้เพียงได้ยินก็ทำให้เกิดความประทับใจแก่ทุกคนได้ ดังนั้นผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรที่มีคุณสมบัติเช่นนี้ อุปมาเหมือนดังดวงอาทิตย์ยามเที่ยงโชติช่วงชัชวาล เป็นใหญ่ในท้องฟ้า ย่อมยังคุณูปการให้เกิดแก่ชาวโลกได้กว้างขวาง

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 3 ทักษะการทำหน้าที่กัลยาณมิตรทางวาจา จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 3 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 3
แล้วจึงศึกษาบทที่ 4 ต่อไป